Kartena old cemetery II

In 2014, an excavation (19 various-sized trenches from 3x2 m to 16x2 m (a total area of 254.4 m^2) was conducted in Kartena II old cemetery (Kretinga district). Trenches 1, 8–10, 14, 19 contained a total of 9 burials, five of which were undisturbed (burials 9, 11, 13, 16, 18) (Figs. 1–3), while the rest had been damaged by later digging or had survived only partially (burials 10, 12, 13, 14, 15, 17). Based on the grave goods, the burials should be dated to the late 16th–18th centuries.

Justina Stankevičiūtė

Kapinės Vilniuje, Subačiaus gatvėje 41

2014 m. liepos–gruodžio mėnesiais Tarptautinės Amerikos mokyklos Vilniuje (*The American international school of Vilnius*) užsakymu atlikti archeologiniai tyrimai Subačiaus g. 41 esančiame sklype, kur vykdomos mokyklos sporto salės, priestato, futbolo stadiono statybos, naujų požeminių inžinerinių tinklų įrengimo ir aplinkos tvarkymo darbai. 2010 m. žvalgomuosius tyrimus šiame sklype vykdė R. Žukovskis. Jų metu ištirti 6 šurfai – iš viso 24,5 m^2 plotas. Tuomet aptikta pavienių žmonių kaulų ir XVI–XX a. radinių (*ATL 2010 metais,* V., 2011, p. 432–434).

2014 m. tyrimai vyko 4 etapais. Pradžioje vykdyti žvalgomieji tyrimai sporto salės pastato ir priestato vietoje bei inžinerinių tinklų vietose mokyklos automobilių stovėjimo aikštelės teritorijoje. Ištirtos 3 perkasos ir 3 šurfai (bendro 36 m^2 ploto). Centrinėje sklypo dalyje (būsimo priestato ir sporto salės vietoje) tirtose perkasose fiksuoti piltiniai sluoksniai su pavieniais žmonių kaulais ir XVII a. radiniais, kurie suformuoti XX a. mokyklos statybų metu.

Remiantis žvalgomųjų tyrimų rezultatais, rugsėjo–spalio mėnesiais centrinėje sklypo da-

1 pav. Kapas 9. J. Stankevičiūtės nuotr.

Fig. 1. Burial 9.

2 pav. Kapas 52. J. Stankevičiūtės nuotr.
Fig. 2. Burial 52.

lyje, vykdant grunto kasimo darbus būsimos sporto salės ir priestato vietoje bei senos šiluminės trasos demontavimo ir naujos trasos tiesimo vietose, vyko žvalgymai (II etapas), bendrai žvalgytas 1717 m^2 plotas. Žvalgymų metu stebėti piltiniai XX a. II pusės sluoksniai, kurie sklypo P dalyje esančios kalvos viršuje buvo iki 3,5 m storio, o Š dalyje, prie mokyklos pastato, piltinių sluoksnių storis siekė 4,5 m.

Vykdant žvalgymus sklypo R dalyje esančios kalvelės V šlaite (sporto salės PR dalyje), aptikta nesuardytų palaidojimų, todėl šioje teritorijoje atlikti detalieji tyrimai (III etapas), kurių metu ištirtas 284 m^2 plotas.

Detaliųjų tyrimų metu plotuose 1–2 ištirti 126 kapai, kuriuose palaidoti 153 individai. Didžioji dalis kapų buvo individualūs, tačiau kapuose 14, 75 ir 111 buvo palaidota po du mirusiuosius, o kapai 4, 8, 9, 52 ir 78 masiniai, juose palaidota po 3–7 individus (1, 2 pav.). 38 individualiuose kapuose palaidoti vyrai, 22 – moterys, o 57 – naujagimiai, kūdikiai, vaikai ir paaugliai. Tai rodo, kad tai buvo bendruomenės kapinės. Grupiniuose kapuose mirusiųjų lytis skyrėsi: kape 14 palaidotas suaugęs vyras, kurio kelių srityje buvo padėti kūdikio palaikai, o kapuose 75 ir 111 palaidota po vyrą ir moterį. Masiniuose kapuose situacija skyrėsi: kape 4 palaidoti suaugę vyrai ir vaikai, 8 – moterys ir vaikai, 9 – vyrai, moterys ir vaikas, 78 – moteris, vyras ir kūdikis ir tik kape 52 palaidoti 5 suaugę vyrai (2 pav.).

Kaip minėta, kape 52 palaidoti 5 suaugę vyrai. Atlikus tyrimus nustatyta, jog dviem mirusiesiems (B ir C palaikai) buvo nukirstos galvos, tačiau remiantis atidengtų palaikų padėtimi, matyti, jog galvos buvo nukirstos visiems 5 palaidotiesiems. Galva nukirsta ir kape 78 palaidotam vyrui (palaikai C). Kape 90 palaidotas vyras, kurio galva buvo padėta mirusiajam tarp šlaunikaulių. Nors antropologinės analizės metu nukirsdinimo žymių neaptikta, tačiau palaikų padėtis liudija, jog ir šis mirusysis mirė smurtine mirtimi – nukertant galvą.

Didžioji dalis mirusiųjų palaidoti galva į PV, V arba ŠV. Tas pats pasakytina ir apie masiniuose ir grupiniuose kapuose palaidotus mirusiuosius, išskyrus masinius kapus 9 ir 78, kuriuose mirusieji palaidoti be tvarkos. Kalbant apie individuliuose kapuose palaidotų mirusiųjų erdvinį orientavimą, išimtis sudaro tik keletas kapų: kape 48 paauglys buvo paguldytas galva į R, kape 74 ir 91 palaidoti kūdikiai buvo orientuoti į PR, o kape 119 kūdikis palaidotas galva į R bei kape 85 moteris palaidota galva į P.

Individualiuose kapuose mirusieji laidoti labai panašiai: ištiesti, paguldyti ant nugaros, rankos padėtos juosmens ar dubens srityje, kiek rečiau ant krūtinės, dar rečiau ištiestos šalia. Kitokioje pozoje palaidoti tik keli mirusieji: kape 64 palaidoto paauglio kojos buvo sulenktos per kelius ir pakreiptos į dešinę (PV) pusę. Tokioje pat pozoje palaidotas ir kūdikis kape 91, o kape 97 palaidoto vaiko kojos buvo sukryžiuotos.

Mirusieji dažniausiai laidoti lentiniuose karstuose, kuriems sukalti naudotos geležinės kaltinės vinys. Sprendžiant pagal palaikų padėtį ir tai, jog neaptikta jokių karstų liekanų, be karstų mirusieji palaidoti kapuose 7, 64, 67 ir 87. Masiniuose kapuose mirusieji laidoti be karstų, tačiau kiek sunkiau kalbėti apie grupinius palaidojimus. Atrodo, kad kape 14 mirusieji palaidoti karste, o kūdikio palaikai galbūt buvo susukti į drobę (rastas vario lydinio smeigtukas). Kapuose 75 ir 111 tikriausiai laidota be karstų.

14 individualių kapų aptikta įkapių. Dažniausiai rasta tik monetų: kapuose 3, 10, 13, 15, 32, 51, 53, 55, 103 ir 126 rasta po viena monetą, o kape 107 – dvi monetos. Dar dviejuose kapuose be monetų rasta ir kitokių įkapių: kape 30 be monetos dar rastas žiedas ar auskaras bei kaulinio dirbinio žaliavos gabalėlis, o kape 84 – moneta, peilis bei diržo sagtis. Kapuose 37 ir 104 mirusieji palaidoti su žiedais. Tarp surastų monetų ankstyviausios ir dažniausiai pasitaikančios buvo Žygimanto Augusto denarai ir dvidenariai, vėlyviausios ir taip pat dažnos – Zigmanto III Vazos dvidenariai. Kai kurių monetų rasta tik po vieną: tai Prūsijoje kaldintas Albrechto denaras (kapas 3) ir Stepono Batoro šilingas (kapas 15) (3 pav.). Atkreiptinas dėmesys į tai, jog kapai su įkapėmis koncentravosi ploto 1 P dalyje. Pagal surastas monetas ištirti kapai datuojami XVI a. II puse – XVII a.

3 pav. Kape 15 surastas Stepono Batoro 1581 m. šilingas. J. Sadausko nuotr.

Fig. 3. The Stephen Báthory 1581 shilling found in burial 15.

Atlikus 2014 m. tyrimų metu surinktų pavienių kaulų tyrimus nustatyta, jog rasti kaulai priklausė mažiausiai 79 individams (24 vyrams, 23 moterims ir 32 vaikams). Taigi surasta mažiausiai 232 mirusiųjų palaikai.

Tyrimų metu nustatyta, jog dalis kapinių sunaikinta XX a. II pusėje, tikriausiai statant mokyklą (buvusį darželį) atliekant aplinkos tvarkymo darbus. Ploto 1 PR ir ploto 2 PV dalyse aptikta kapų, kurie dalinai sunaikinti nukasant juos ekskavatoriumi (pvz., kapai 4, 8, 58, 64). Tuo pačiu buvo sunaikintas ir kapinių naudojimo metu buvęs žemės paviršius. Dalis kapų tikriausiai sunaikinta ir formuojant statų šlaitą, esantį į PR nuo mokyklos R korpuso, tuo pat metu nugriauta ir sklype buvusi XIX a. pastatyta tvora, kurios liekanų surasta žvalgant plotuose 1 ir 3 bei tranšėjoje 1. Tyrimų metu aptiktas ir ištirtas kapinių V pakraštys. Nesuardytų kapų turėtų būti išlikę į R ir P, tačiau kiek kapinės tęsiasi šiomis kryptimis, nenustatyta. Nemaža tikimybė, jog Š ir R kryptimis kapinės tęsiasi iki kalvos pakraščių, tačiau kiek kapinių teritorija išsiplėtusi P kryptimi, kol kas pasakyti neįmanoma.

Gruodžio mėnesį vyko IV tyrimų etapas, kurio metu sklypo V dalyje, suprojektuoto futbolo stadiono teritorijoje, požeminių inžinerinių tinklų vietose buvo ištirti 7 šurfai – iš viso 7,8 m^2 plotas. Juose, kaip ir I tyrimų etapu tir-

4 pav. Šurfe 1 surastas strėlės antgalis. J. Sadausko nuotr.
Fig. 4. The arrowhead found in test pit 1.

tuose šurfuose 1–3 fiksuota analogiška situacija. Š ir centrinėje teritorijos dalyse, šurfuose 1, 2, 4, 5, 7, po piltiniais XX a. II pusės sluoksniais buvo iki 1 m storio XVII a. sluoksnis su radiniais (daugiausiai buitinės keramikos fragmentais). Šurfe 1 aptiktas to paties laikotarpio netašytų akmenų grindinys. Šurfe 7 po XVII a. sluoksniu virš įžemio apie 1 m gylyje surasta pavienių žmonių kaulų fragmentų. Be to, šurfuose 1 ir 7 fiksuotos į įžemį iki 1 m gylio įkastos XVII a. ūkinės duobės. Sprendžiant iš aptiktų sluoksnių struktūros, šioje vietoje XVII a. galėjo stovėti mediniai pastatai su akmenimis grįstu kiemo paviršiumi. Tuo tarpu teritorijos P dalyje XVII a. kultūrinis sluoksnis vietomis sunaikintas arba nesusiformavęs, tačiau čia aptiktas vietomis išlikęs XX a. datuojamas netašytų akmenų grindinys.

Teritorijos Š dalyje (šurfai 1, 6) virš įžemio glūdi buvusio pirminio paviršiaus liekanos: 5–20 cm storio tamsiai pilkos spalvos sluoksnis, kuriame surastas rombo formos strėlės antgalis, būdingas XV a. (4 pav.). Pirminis paviršius išlikęs fragmentiškai – vietomis sunaikintas vėlesnės urbanizacijos metu.

Old cemetery in Vilnius, Subačiaus St. 41

An investigation was conducted at Subačiaus St. 41, Vilnius. Three trenches and ten test pits (a total of 43.8 m2) were excavated, 1717 m^2 were surveyed, and a 284 m^2 area was excavated. It was determined that a 17th-century layer with contemporaneous storage pits formed on the W part of the plot. The original ground's surface, a dark grey layer, on which an arrowhead characteristic of the 15th century was found (Fig. 4), had survived in places in the N part of the plot.

126 graves containing 153 individuals from the second half of the 16th–17th centuries were discovered in the E part of the plot. Most of the graves were single burials, only graves 14, 75, and 111 contained two burials each, and graves 4, 8, 9, 52, and 78 three to seven individuals each (Figs. 1, 2). The dead were mostly interred with their heads to the SW, W, or NW. The dual and multiple burials followed the same procedure except graves 9 and 78, which contained multiple burials where the individuals had been interred without any order, e.g. with their heads to the W, S, and E and both supine and prone. It was determined that some of the individuals had died as the result of violence, i.e. beheading (graves 52, 78 (remains C), 90). The gravegoods consist almost from coins (Fig. 3).

Manvydas Vitkūnas

Jurgionių kapinynas

2014 m. liepos 7–13 dienomis buvo tęsiami Jurgionių kapinyno, vadinamo Prancūzų kapais (UK 13145) (Trakų r., Aukštadvario sen.), archeologiniai tyrimai. Jų tikslai buvo moksliniai bei paveldosauginiai. Moksliniu požiūriu kapinyną verta tirti todėl, kad tai yra savitas, reprezentatyvus, gana aiškiai apibrėžtos chronologijos (XIV pabaigos – XVI a. pradžios) laidojimo paminklas, kurio tolesni tyrimai svarbūs viduramžių Lietuvos gyventojų materialinio bei dvasinio palikimo pažinimui. Tyrimai taip pat tikslingi siekiant išgelbėti nuošalioje vietoje esančio,